

UFUNGUZI WA MAJIBU – FASIHI YA KISWAHILI 1

KIDATO CHA TANO – MTIHANI WA MUHULA WA KWANZA 2025

SEHEMU A (ALAMA 20)

Jibu maswali yote

1. Andika sentensi upya bila kubadili maana

(Kila jibu 2 alama $\times 4 = 8$)

a) Fasihi hurejea maisha ya jamii.

→ Maisha ya jamii hurejelewa na fasihi. ✓ (2 alama)

b) “Ninatambua uzito wa tamthilia hii,” alisema mwandishi.

→ Mwandishi alisema kuwa anautambua uzito wa tamthilia hiyo. ✓ (2 alama)

c) Wahadhiri waliibua hoja nyingi muhimu.

→ Kwa hoja nyingi muhimu, wahadhiri waliibua masuala mbalimbali. ✓ (2 alama)

d) Hadithi hii ina ujumbe muhimu.

→ Si hadithi hii haina ujumbe muhimu. ✓ (2 alama)

2. Kamilisha sentensi kwa neno sahihi

(Kila jibu 3 alama $\times 4 = 12$)

- a) Asili ya fasihi hutokana na **tajiriba** za binadamu. ✓ (3)
- b) Fasihi simulizi **huenezwa** kwa njia ya mdomo kutoka kizazi hadi kizazi. ✓ (3)
- c) Riwaya hii imejaa wahusika **endelevu**. ✓ (3)
- d) Uchambuzi wa kazi za fasihi huhitaji umakini na **tafsiri** sahihi. ✓ (3)

JUMLA YA SEHEMU A: 20 ALAMA

SEHEMU B (ALAMA 40)

Jibu maswali mawili pekee

3. Insha: “Dhana na chimbuko la fasihi katika jamii za Kiafrika.”

(40 alama – maudhui 20, mpangilio 10, lugha 10)

Hoja zinazotarajiwa katika maudhui (mfano):

1. Fasihi kama sanaa ya lugha inayowasilisha ujumbe.
2. Fasihi inatokana na maisha ya jamii – mila, desturi, historia.
3. Chimbuko la fasihi ni shughuli za kijamii kama: sherehe, vita, kilimo, polini, utamaduni.
4. Fasihi simulizi ilikuwa ya kwanza; ilihifadhi maadili, busara na historia.
5. Fasihi andishi ilikuja baadaye baada ya ujio wa elimu ya kusoma na kuandika.

6. Umuhimu wa fasihi katika jamii za Kiafrika leo: utambulisho, maadili, elimu, burudani na ukosoaji wa jamii.

Mpangilio mzuri: Utangulizi – Hoja 4–6 – Hitimisho

Lugha: Kiswahili sanifu, alama 10

4. Ufahamu

(Jumla 10 alama)

a) Wazo kuu:

Umuhimu wa fasihi simulizi na mabadiliko yaliyotokea baada ya kuibuka kwa fasihi andishi. ✓

(2 alama)

b) Sifa mbili za fasihi simulizi:

- Huenezwa kwa njia ya mdomo. ✓
- Huhifadhi maadili, historia na busara za jamii. ✓ *(2 alama)*

c) Changamoto mbili zilizosababishwa na fasihi andishi:

- Migongano kati ya mila za jadi na usasa. ✓
- Kutoafikiana juu ya namna bora ya kuhifadhi utamaduni. ✓ *(2 alama)*

d) Manufaa mawili ya fasihi andishi:

- Urahisi wa kuhifadhi kazi za fasihi. ✓
- Uwezo wa kusambaza kazi kwa watu wengi kwa haraka. ✓ *(2 alama)*

Lugha na mpangilio = 2 alama

Jumla ya sehemu hii = 10 alama

5. Ufupisho ($\leq$ maneno 70)

(10 alama: 6 maudhui, 2 ufupi unaotakiwa, 2 lugha)

Mfano wa ufupisho:

Uchambuzi wa kazi za fasihi husaidia kuelewa dhamira za mwandishi, masuala ya kijamii na mbinu za kisanii. Huwajenga wasomaji kuwa na fikra pevu, uwezo wa kupambanua hoja na kujieleza vizuri. Ni muhimu katika kutambua masuala yaliyofichika ndani ya matini na kukuza weledi wa wanafunzi.

(Ufupisho unaofuata masharti yoyote kati ya haya unakubalika.)

SEHEMU C (ALAMA 40)

Jibu maswali mawili pekee

6. Jadili sifa sita (6) za fasihi simulizi kama sanaa ya kijamii.

(6 hoja $\times$ $6\frac{2}{3}$ alama = 40)

Hoja zinazotarajiwa:

1. **Uenezaji kwa mdomo** – hakuna maandishi, hutegemea usemi.
2. **Ushirikishwaji wa hadhira** – wasikilizaji wanaingiliana na mtoa hadithi.
3. **Utendaji (performance)** – hutumia sauti, ishara, nyimbo, miondoko.
4. **Mabadiliko ya wakati na mazingira** – hadithi hubadilika kulingana na tabia za wahusika.

5. **Ni sehemu ya maisha ya jamii** – huibuka katika shughuli za kijamii: harusi, misiba, jando, unyago.
6. **Hifadhi ya utamaduni** – huendeleza historia, maadili, busara, na utu.

7. Eleza njia sita (6) za kutathmini kazi za kifasihi.

$$(6 \times 6\frac{2}{3} = 40)$$

Njia zinazotarajiwa:

1. **Mwingiliano wa nadharia (theoretical analysis)** – nadharia kama uhalisia, umundo, ujumi.
2. **Uchambuzi wa dhamira** – kinachosemwa na mwandishi kuhusu jamii.
3. **Uchambuzi wa wahusika** – tabia, mienendo, mabadiliko.
4. **Uchanganuzi wa mtindo** – matumizi ya tamathali, semi, muundo, ushairi.
5. **Uchambuzi wa mandhari** – mahali, muda, mazingira na mchango wake katika kazi.
6. **Uchanganuzi wa maudhui** – masuala ya kijamii, kisiasa, kiuchumi, kiutamaduni.

8. Tathmini tofauti sita (6) kati ya fasihi simulizi na fasihi andishi.

$$(6 \times 6\frac{2}{3} = 40)$$

Tofauti zinazotarajiwa (na athari zake):

Fasihi Simulizi	Fasihi Andishi	Athari katika maendeleo ya fasihi

Hupitia mdomo	Huandikwa	Andishi hurahisisha kuhifadhi kazi
Hubadilika-badilika	Haimabadiliki kirahisi	Simulizi inatunza ubunifu wa jamii
Hutegemea hadhira	Hupokelewa binafsi	Andishi hufikia wasomaji wengi
Hutumia sanaa ya utendaji	Haina utendaji wa moja kwa moja	Simulizi huendeleza sanaa za jukwaa
Huhusisha jamii moja	Huweza kusambaa popote	Andishi hutandaza fasihi kitaifa
Hupungua kutokana na mabadiliko ya kizazi	Huhifadhiwa kwa muda mrefu	Andishi huendeleza urithi wa kifasihi

MWISHO WA MAJIBU